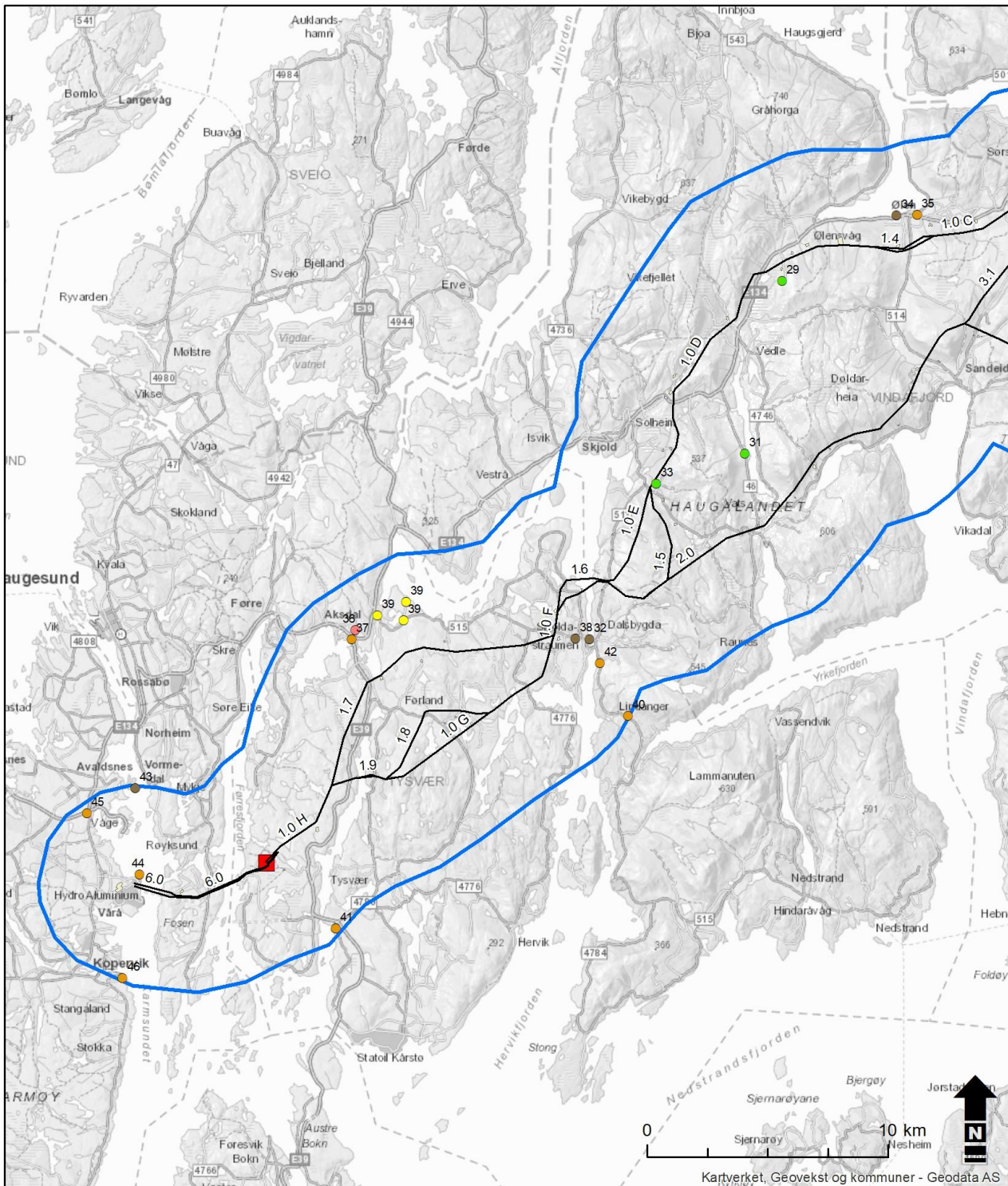

<p>Tegnforklaring</p> <p> Influensområde</p> <p> ● Båthavn ● Gårdsturisme ● Severdighet ● Diverse ● Hotell/overnatting ■ Skianlegg ● Feriesenter ▲ Naturbasert reiseliv — Postvegen ■ Turisthytter </p>	<p>KU 420 kV Haugalandet</p>		<p>Kunde:</p> <p>Statnett</p>
	<p>Reiselivstilbud</p>		<p>Utarbeidet av:</p> <p>Multiconsult</p> <p>Multiconsult AS Postboks 265 Skøyen 0213 Oslo</p>
	<p>Målestokk: 1:200 000</p>		
	<p>Oppdrag: 10200439-01</p>		
	<p>Tegnet: RO Dato: 23.01.2020</p>		
<p>Kartgrunnlag: GeocacheGraatone</p>			
<p>Filnavn: Reiseliv.mxd</p>			

Figur 5-1. Oversikt over reiselivstilbudet i nærheten av ledningstraseene i de berørte kommunene i østre del av influensområdet.

<p>Tegnforklaring</p> <p> Influensområde</p> <p> ● Båthavn ● Gårdsturisme ● Severdighet ● Diverse ● Hotell/overnatting ■ Skianlegg ● Feriesenter ▲ Naturbasert reiseliv — Postvegen ■ Turisthytter </p>	<p>KU 420 kV Haugalandet</p>		<p>Kunde:</p> <p>Statnett</p> <p>Utarbeidet av:</p> <p>Multiconsult</p> <p>Multiconsult AS Postboks 265 Skøyen 0213 Oslo</p>
	<p>Reiselivstilbud</p>		
	<p>Målestokk: 1:200 000</p>		
	<p>Oppdrag: 10200439-01</p>		
	<p>Tegnet: RO Dato: 23.01.2020</p>		
<p>Kartgrunnlag: GeocacheGraatone</p>			
<p>Filnavn: Reiseliv.mxd</p>			

Figur 5-2. Oversikt over reiselivstilbudet i nærheten av ledningstraseene i de berørte kommunene i vestre del av influensområdet.

5.2.3 Fritidsbebyggelse

For reiselivet er fritidsboliger et relevant tema ettersom omsetting av tomter og tjenesteyting til eiere av fritidsboliger i forbindelse med bygging og drift genererer inntekter.

Det er et høyt antall hytter, sel, sjøboder og andre typer fritidsboliger innenfor influensområdet. Se figur 4-4 og Figur 4-5 i temautredningen for friluftsliv. Disse er særlig konsentrert ved turområder og skianlegg samt langs fjordarmer og vassdrag.

Fritidsboliger (hytter og seterhus/sel) ligger spredt langs de alternative ledningstraseene i Etne og Kvinnherad. Større konsentrasjoner finnes sør for Fjellhaugvatn og nord for Staffivatnet. Mange av fritidsboligene ligger langs Åkrafjorden på sørsiden av Matershalvøya, i Åkra, rundt Skånevik og ved Kyrping. Også ved Etnefjorden og i Etnefjella er det konsentrert fritidsbebyggelse. Se figur 5-3. Etne kommune la i gjeldende kommuneplan hovedsakelig opp til spredt bebyggelse med fritidsboliger i LNF-områder, og at nye fritidsboliger skulle ligge med god avstand til sjø og strand for å bevare strandsonen. To større hytteområder var imidlertid avsatt, hvorav det ene ligger innenfor influensområdet til ny ledning mellom Krokavatnet og Basurdevatnet i Etne kommune, se figur 5-3. Ny kommuneplan er under utarbeidelse.

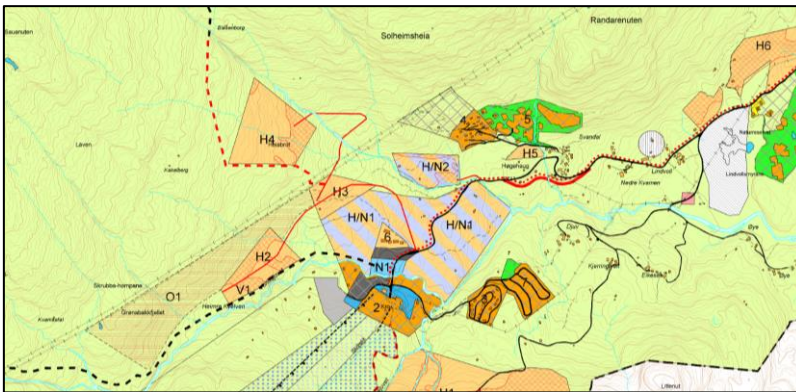
Figur 5-3. Område avsatt til hyttefelt ved Krokavatnet/Basurdevatnet i Etne.

I Sauda er det flere hyttefelt i Svandal, Amdal, Nordstøldalen og Åbødalen. Kommunedelplanen for Svandalen gjeldende fra 2008-2018 viser flere nye planlagte felt her (se figur 5-4). Videre utbygging av hytter er et satsningsområde jfr. gjeldende kommuneplan.

I Vindafjord, Tysvær og Karmøy er det meste av fritidsboliger lokalisert ved fjordene. I tillegg Åmselva og Vikadal (Tysvær) og Storavatnområdet (Tysvær).

I Tysvær er det regulert for fortetting med hytter i et område for fritidsboliger på vestsiden av Skjoldafjorden, vis a vis Romsalandsvågen, samt sør for Romsalandsvågen. Se figur 5-5. Det er også planlagt noen nye hytter samt fortetting i Haukåsvågen i Førlandsfjorden. Se Figur 5-6. Nye fritidsboliger har vært et av de sentrale temaene i gjeldende kommuneplan, men ingen av

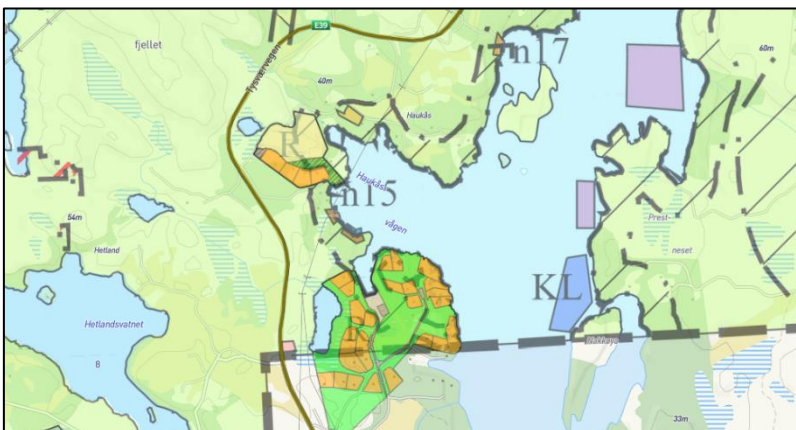
ledningstraseene berører andre områder hvor det er prioritert nye hyttefelt fra Tysvær kommunes side.

Figur 5-4. Utsnitt fra kommunedelplanen for Svandalen i Sauda. Her er det regulert flere nye hyttefelt (lys oransje) i tillegg til eksisterende (mørk oransje). Eksisterende ledningstraseer (Sauda-Kårstø og Sauda-Håvik) er også vist.

Figur 5-5. Område hvor det er regulert for fortetting av fritidsboliger (oransje) på østsiden av Skjoldastraumen og sør for Romalandsvågen (mørk oransje).

Figur 5-6. Område hvor det er planlagt nye hyttefelt samt fortetting av fritidsboliger (oransje) på i Haukåsvågen i Førlandsfjorden.

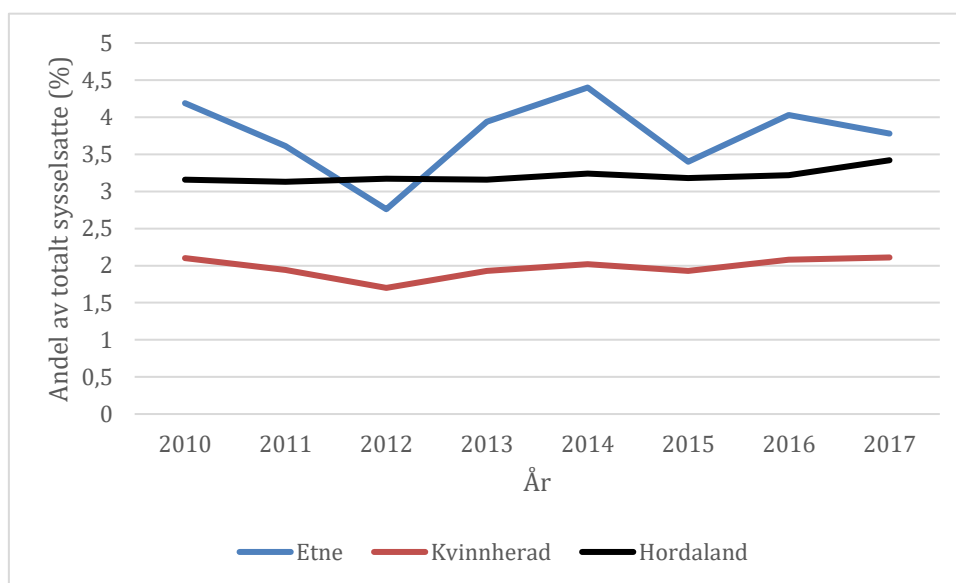
5.2.4 Sysselsetting

Sysselsettingen innenfor næringsområdet overnatting og servering er indikator på hvor stor betydning reiselivet har i de berørte kommunene. Statistikknett Reiseliv viser sysselsetting innen de berørte kommunene i perioden 2010-2017. Se oversikten i tabell 5-4, og grafisk framstilling i figur 5-7 og figur 5-1. Som det her framgår bidrar dette næringsområdet relativt sett til noe høyere sysselsetting i Etne

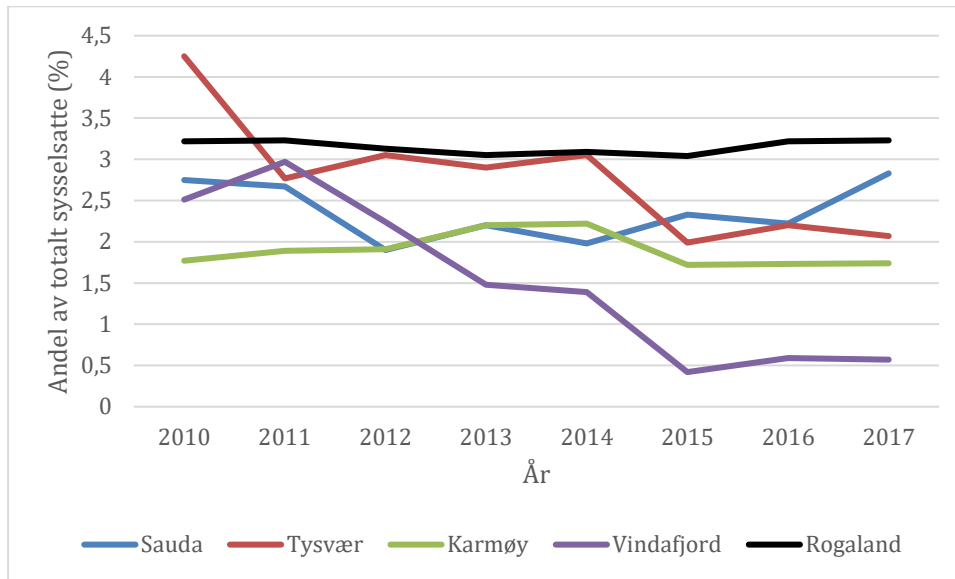
kommune enn det gjør på fylkesbasis i Hordaland. For de øvrige kommunene ligger andelen noe under fylkesnivå.

Tabell 5-4. Andel sysselsatte (%) innen overnatting og servering i de sju berørte kommunene i influensområdet og fylkene samlet totalt over perioden 2010-2017. Kilde: www.statistikknett.no

Kommune/fylke	År							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Sauda	2,75	2,67	1,9	2,2	1,98	2,33	2,22	2,83
Tysvær	4,25	2,77	3,05	2,9	3,05	1,99	2,2	2,07
Karmøy	1,77	1,89	1,91	2,2	2,22	1,72	1,73	1,74
Vindafjord	2,51	2,97	2,24	1,48	1,39	0,42	0,59	0,57
Rogaland	3,22	3,23	3,13	3,05	3,09	3,04	3,22	3,23
Etne	4,19	3,61	2,76	3,94	4,4	3,4	4,03	3,78
Kvinnherad	2,1	1,94	1,7	1,93	2,02	1,93	2,08	2,11
Hordaland	3,16	3,13	3,17	3,16	3,24	3,18	3,22	3,42

Figur 5-7. Andel sysselsatte (%) innen overnatting og servering i de to berørte kommunene i Hordaland og fylket samlet i perioden 2010-2017. Kilde: www.statistikknett.no

Figur 5-8. Andel sysselsatte (%) innen overnatting og servering i de fire berørte kommunene i Rogaland og fylket samlet i perioden 2010-2017. Kilde: www.statistikknett.no

5.2.5 Verdivurdering

Reiselivet er en signifikant næring med flere bedrifter i kommunene innenfor influensområdet.

Området må regnes som regionalt og lokalt viktig for reiselivet, der landskap og natur er en vesentlig del av attraksjonen. Det ligger svært mange fritidsboliger innenfor influensområdet, inkludert innenfor områder hvor det i kommuneplaner er lagt opp til fortetting. I tillegg er det avsatt nye felt i Sauda (Svandalen) og Etne (Krokavatnet/Basurdevatnet) nær ledningstraseer. Verdien av reiselivet er vurdert som **middels**.

5.3 Mulige konsekvenser

5.3.1 Kunnskapsstatus – reiseliv og kraftlinjer

Det synes å eksistere lite forskning rundt mulige effekter av kraftlinjer på reiseliv/turisme. Aas et al (2006) konkluderte ut fra søk i ulike databaser at det ikke forelå noe litteratur direkte på temaet.

Tikalsky & Willyard (2007) har en kort gjennomgang av forskningen på temaet i 40-årsperioden fra 1960-2000. De konkluderer med at forskningen i denne perioden har vært sprikende, og at resultatene ikke peker i noen klar retning. Fra forskningen blir det likevel fremhevet enkelte som vektlegger at vurderingen av kraftlinjer må gjøres "case"-spesifikt, og/eller må knyttes til kontekst, preferanser og spesifikke brukergrupper. Dette passer også med annen mer generell forskning på opplevelser i naturpregede landskap. Fredman & Emmelin (2001) viser at besøkende til en svensk nasjonalpark med det som kalles "villmarkspuristiske" preferanser, har større betalingsvillighet dersom de får besøke et uberørt område enn dersom området har høy grad av tilrettelegging. Derimot hadde besøkende med mer urbanistiske preferanser (foretrekker mer tilrettelegging) høyest betalingsvillighet i områder som var en del tilrettelagte. Dette betyr at i hvilken grad besøkende legger igjen penger i et område vil variere med de spesifikke preferansene til de ulike gruppene som besøker området. Om en overfører dette på reiselivet i influensområdet for foreliggende prosjekt, vil dette bety at de mest naturorienterte besøkende er de som vil være mest tilbøyelig til å bruke mindre penger i området.

Tikalsky & Willyard (2007) refererte også til at undersøkelser ikke helt klarte å identifisere noen direkte positive effekter av design og utformingstiltak, og fremhevet at troen på slike tiltak varierte. I perioder (70- og 80-tallet) vektla man at det viktigste var at kraftlinjene syntes minst mulig.

En finsk studie (Soini et al. 2009) konkluderer med at folk i hovedsak er negative til både etablerte og planlagte kraftlinjer i landskapet, men at det finnes et mindretall som er positive. Forskjellen mellom disse gruppene går på hvordan kraftlinjene oppfattes. De som var positive for bant kraftlinjer med det moderne livet og de nødvendighetene vi bruker i dagliglivet. Dette er igjen et eksempel på at hvordan inngrep fortolkes vil være viktig for hvordan de vurderes. Soini et al (2009) identifiserte også at de som vektlegger mer naturorienterte fritidsaktiviteter reagerer spesielt negativt, noe vi også påpekte ovenfor. Harrison (2002:185) har også fra Queensland i Australia vist at denne typen industrielle installasjoner kan medføre "*major visual disamenity cost*".

Et siste element kan være at folk som bor i områder med kraftlinjer i større grad aksepterer disse. En er jo tross alt "glad" i området, og derfor aksepterer en også lettere slike elementer. For reiselivsnæringen betyr dette sannsynligvis at besøkende som har sterkere bånd til stedene er de som i minst grad vil slutte å besøke områdene, dette selv om de isolert sett ikke liker de inngrep kraftlinjene representerer (Soini et al. 2009).

Når det gjelder direkte kobling mellom kraftlinjer og reiseliv vil vi likevel slutte oss til Aas et al (2006) sin konklusjon om at vi vet for lite om sammenhengene mellom turister, effekter på reiseliv og denne typen naturinngrep. De arbeidene som er referert ovenfor peker imidlertid på at med hensyn til estetikk vil de fleste oppfatte kraftlinjer som noe negativt, men at et mindretall også reagerer positivt ut fra hvordan inngrepet fortolkes. For reiseliv betyr dette at en må se spesifikt på hva slags inngrep som gjøres i området, og hvilke turistgrupper som finnes i områdene der kraftlinjen eventuelt skal bygges. Eksempelvis vil mer villmarksorienterte turister i større grad reagere negativt enn turister som aksepterer større grad av menneskepåvirkning i området. Også turister med etablerte langvarige relasjoner til den destinasjonen de bruker, vil sannsynligvis i mindre grad endre bruk enn andre grupper med mindre etablerte bånd til destinasjonen hvor naturinngrepet skjer. Dette er også i overensstemmelse med resultat fra undersøkelser på andre typer miljøinngrep, for eksempel oljesøl (Kleiven 1994) og vindkraftverk (Mork og Melby, 2005).

5.3.2 0-alternativet

0-alternativet utgjør referansealternativet og representerer forventet utvikling for reiselivet innenfor influensområdet uten utbygging innenfor et 20 års perspektiv.

Reiselivet er i betydelig grad underlagt nasjonale og internasjonale svingninger/trender, som bl.a. avhenger av den økonomiske situasjonen i de landene hvor majoriteten av de tilreisende er hjemmehørende. Det er vanskelig å spå fremtiden på dette området. En mulig reduksjon i tilreisende fra noen områder, f.eks. eurosonen og USA i forbindelse med lavkonjunktur, kan f.eks. delvis oppveies av økt turisme fra store økonomier i Asia.

Haugalandspakken er en omfattende utbyggings- og finansieringsplan med sikte på utvikling av transportsystemet på Haugalandet. Dette innebærer i hovedsak standardheving på de to viktigste transportårene gjennom regionen, E134 mellom Haugesund og Etne og fv. 47. gjennom Tysvær, Bokn, Haugesund, Karmøy, Sveio, Etne og Vindafjord. Det er også aktuelt å gjennomføre tiltak på E39 og på fylkesveiene. Blant målene er å oppnå en mer effektiv og miljøvennlig vegtransport og redusere ulykkestallene, styrke kollektivtransport og sykkel- og gangveger, samt å redusere veksten i biltrafikken i byområder. En slik utvikling vil også komme det regionale reiselivet til gode.

Det foreligger planer om økt reiselivssatsing med feriesenter på Borgøy i Skjoldafjorden. Dette er utenfor synlighetsområdet for alle alternative ledningstraseer. Vi er ikke kjent med at det foreligger andre større offentlige eller private planer som i vesentlig grad kan medføre endringer når det gjelder turisttilstrømningen eller bruken av området til friluftsliv de neste 20 årene.

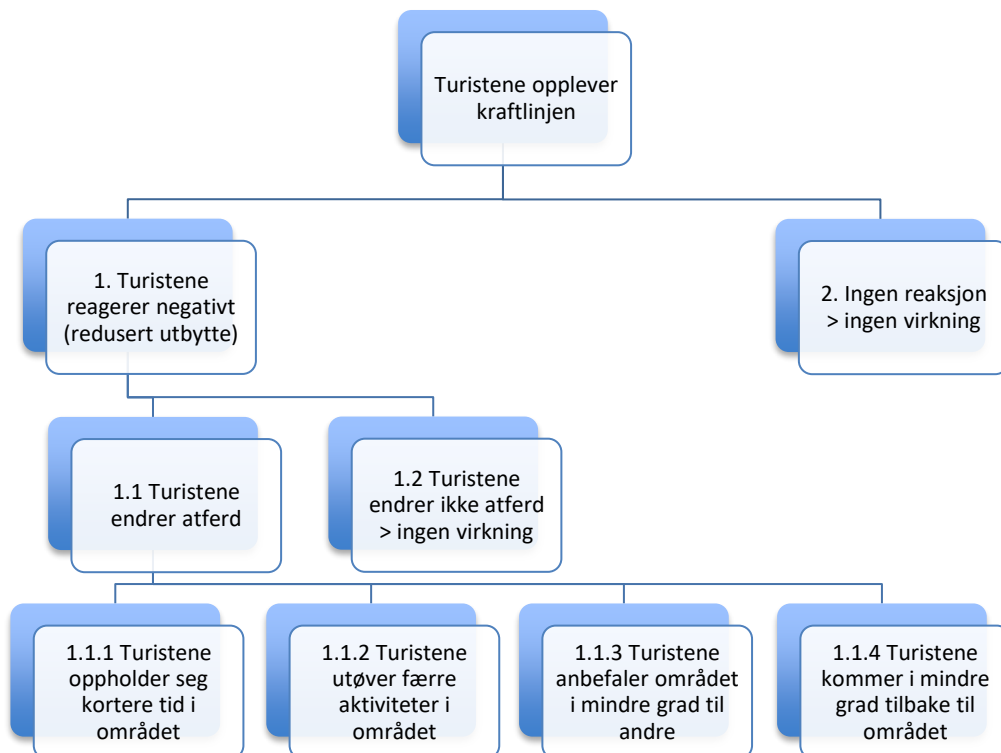
Konsekvensenes omfang og betydning settes per definisjon lik **ubetydelig/ingen (0)**.

5.3.3 Innledning

Reiseliv har felles med friluftslivet at turister ønsker å få positive opplevelser. Det er derfor også reiselivet ofte inkluderes i den nye termen opplevelsesnæring (Carlsson et al. 2009). Nettforsterkningen i influensområdet, samt tilhørende infrastruktur (transformatorstasjoner, veger, etc.), vil i all praktisk forstand ikke være til fysisk hinder for turister i å besøke området. Det vil derfor kun være gjennom turistenes opplevelser i området at reiselivet vil berøres, dvs. dersom turistene endrer atferd slik at næringsaktører i området får mindre inntekter enn de ellers ville hatt. En slik tankegang bruker samme modell som anvendes for å vurdere virkning av inngrep på friluftslivet (se Håndbok 18, Direktoratet for naturforvaltning 2001). Modellen justeres imidlertid ut fra at dette dreier seg om næringsvirksomhet, og at negative virkninger derfor først oppstår når næringsaktørene får mindre inntekter fra besøkende. En får altså virkningsdiagram som vist i Figur 5-9.

Som en ser av diagrammet er det først ved endret atferd at negative virkninger for reiselivet oppstår. Reduserte opplevelser som ikke manifesterer seg i endret atferd gir heller ikke negative konsekvenser for reiselivet. Bare når de reduserte opplevelsene manifesterer seg i reduserte inntekter for reiselivsbedriftene oppstår det negative konsekvenser for næringen.

Neste trinn blir så å se på sammenhengen mellom kraftledningen og virkninger på reiselivet. Basert på tidligere undersøkelser kan en konkludere med at rent estetisk vil hovedvekten av turister oppfatte kraftlinjer som et negativt landskapselement, selv om dette ikke vil gjelde alle. Mer utfordrende er det imidlertid å kunne si noe om dette vil påvirke turistenes atferd eller ikke.

Figur 5-9. Virkningsdiagram for kraftledningens mulige påvirkning på reiselivet i området.

I de tilfeller hvor ledningen vil ha moderat påvirkning på landskap, natur- og kulturmiljø av interesse for reiselivet, er det her antatt at virkninger for reiselivet blir små og at turister ikke reagerer, eller ikke endrer atferd til tross for at de reagerer negativt. Dette tilsier virkninger av typen 1/1.2 og 2, jfr. Figur 5-9. Der ledninger gir nærføring til, og evt. skade på konkrete reiselivsattraksjoner av vesentlig betydning, eller går i mer urørte naturområder av vesentlig betydning for reiselivet, vil omfanget bli vurdert som større med mulig atferdsendring av typen 1.1.1.-1.1.4 i figuren.

I anleggsfasen vil anleggsarbeider kunne gi negative påvirkninger innenfor hovedløp 1 og 2 jfr. figuren. Utbyggingen kan imidlertid også medføre positive virkninger for reiselivs- og serveringsbedrifter i denne fasen, dersom entreprenør og Statnett innløsner arbeidsstokken hos lokale reiselivsbedrifter og ikke benytter egen brakkerigg. Kjøp av kolonialvarer og besøk på lokale serveringssteder vil sannsynligvis også få et oppsving i anleggsfasen som er positive for det lokale reiselivet. At denne typen virkninger ofte er større enn eventuelle negative virkninger som følge av landskapsmessige inngrep, er godt dokumentert på andre utbyggingsprosjekter (bl.a. Smøla vindkraftverk).

5.3.4 Konsekvenser ny 420 kV kraftledning Blåfalli-Gismarvik

Konsekvenser i anleggsfasen

Anleggsveiene vil i hovedsak være eksisterende veger. Det er imidlertid foreløpig ikke klart hvilke tiltak som ev. må gjøres på eksisterende veger for at disse skal kunne tas i bruk til anleggstransport. Det skal også etableres en rekke anleggsplasser (baseplasser). I anleggsfasen vil pågående arbeider medføre både støy og vesentlige landskapsmessige virkninger som kan påvirke reiselivet negativt. Dette gjelder i første rekke der arbeidene skjer nær turistattraksjoner og/eller påvirker ferdselen hit ved bruk av atkomstveger til anleggsveier. Herunder kommer

- Det naturbaserte reiselivet ved Vikastølen (5) ved bygging av 1.0 A
- Etne-Saudafjellene og atkomsten hit fra Litledalen ved anleggsarbeider for bygging av 1.0 A-B/1.1, 1.2 og 1.3 gjennom Etne og Vindafjord.
- Gårds- og opplevelsesturismen ved Frønsdal gård (29) og Søre Skogen (33). Her kan arbeidene med 1.0 D/E og 1.5 potensielt ha en negativ virkning på kort sikt.
- For hytteområder ved bruk av veger i forbindelse med bygging av flere av alternativene. Herunder ved Vikastølen ved bygging av 1.0 A, Ytre Matre – Malkedal ved bygging av 1.1, Hårlandsvatnet ved bygging av 1.0 A/B og 1.2 gjennom Litledalen, i Storavatnområdet i Tysvær (ved bygging av 1.0 G, 1.8), ved Førlandsfjorden ved bygging av 1.0 G, 1.7 og 1.9

I tillegg kommer støybelastnings om følge av helikoptertransport.

Det må utarbeides en miljø-, transport- og anleggsplan som spesifiserer tiltak og tilpasninger for å minimere konfliktene med reiselivet.

Konsekvenser i driftsfasen

Konsekvensene er vurdert separat for hvert alternativ innenfor hver av delstrekningene. Det må understrekes at virkningen av hele ledningsstrekningen fra Blåfalli til Gismarvik samlet sett vil kunne bli en del større enn det som er vurdert for hver enkelt delstrekning. Dette vurderes i første rekke å gjelde opplevelsen av landskapet, som er en av de viktigste attraksjonene både i Sunnhordaland og på Haugalandet.

Delstrekning 1: Blåfalli – Litledalen

Alternativ 1.0 A

Alternativet vil bli godt synlig fra området ved Fjellhaugen skisenter (1) og Vikastølen (5), hytter ved Fjellhaugvatnet, fra Åkra (kun noen mastepunkter), og deretter vil eksponeringen være stor der ledningen krysser Åkrafjorden og Stordalsvatnet. Dette er alle områder hvor naturopplevelsen er en viktig del av reiselivstilbudet for hytteturister og andre. Både forbi Fjellhaugen og Vikastølen samt fra Åkrafjorden og sør til Litledalen vil ledningen imidlertid gå parallelt med eksisterende. Under fagtema landskap er ledningen vurdert å få middels negativ konsekvens for landskapet. Dette vil i noen grad redusere attraksjonsverdien av naturlandskapet for turistene, både hytteturister på Matershalvøya, langs Åkrafjorden, Stordalsvatnet og i Litledalen. Hvorvidt dette vil medføre at reiselivsnæringen lokalt vil oppleve reduserte inntekter som følge av færre tilreisende eller kortere besøkstid er ikke sikkert, men utelukkes ikke.

Omfanget vurderes som lite til middels negativt, og konsekvensen som **liten til middels negativ (-/- -)**.

Alternativ 1.1

Alternativet er en variant av 1.0 A fram til Fatlandsåsen. Det blir godt synlig fra Matersfjorden, men færre master vil være synlige på østsiden av fjellområdet hvor Fjellhaugen skisenter ligger, og ingen master vil være synlige fra Vikastølen eller Åkra. På den andre side blir ledningen mer synlig fra Matersfjorden, inkl. båthavner her. Deler av dette området er sterkt inngrepspreget fra før. Ledningen vil dessuten gå parallelt med eksisterende ledning fram til møtet med 1.0 A. Alternativet vurderes derfor som mindre konfliktfylt for reiselivet enn 1.0 A.

Omfanget vurderes som lite negativt, og konsekvensen som **liten negativ (-)**.

Delstrekning 2: Litledalen – Høylandshovda

Alternativ 1.0 B

Alternativet vil bli godt synlig fra Litledalen og dalen videre i retning Etnefjorden, inkludert Etnevassdraget (10). Ledningen er i fagutredningen for landskap vurdert å få middels til stor negativ konsekvens for landskapet generelt. Den vil i noen grad forringe opplevelsen av landskapet fra Litledalselva (Etnevassdraget) og for laksefiskerne her, samt fra Etne-Saudafjellene. Konflikten er mindre direkte enn for delstrekning 1, og det er derfor vanskeligere å vurdere om tiltaket vil medføre en effekt i form av økonomiske tap for reiselivsnæringen. Det vurderes som mindre sannsynlig at dette vil skje, og omfanget vurderes derfor som lite negativt.

Omfanget vurderes som lite negativt, og konsekvensen som **liten negativ (-)**.

Alternativ 1.2

Alternativet vil bli noe mindre synlig nede i dalen enn 1.0 B, men mer synlig sørover i fjellet inn mot Grindeimsvatnet, Krokavatnet og Lykilsvatnet inkl. DNT-hytta her. Ledningen vil bli synlig fra flere fritidsboliger eller nærområdet til flere fritidsboliger innover i fjellet, og er vurdert som middels negativ både for landskapet og friluftslivet. Ledningen vil dessuten bli synlig fra hytter som kommer innenfor det nye hyttefeltet i området Krokavatnet/Basurdevatnet. Den vil på det nærmeste ligge i en drøy kilometers avstand fra hyttefeltet. Dette vil i noen grad forringe opplevelsen av landskapet. I den grad dette påvirker kjøps- eller betalingsvilje hos potensielle hyttekjøpere, vil det også medføre potensielt inntektstap for reiselivet.

Omfanget vurderes som lite til middels negativt, og konsekvensen som **liten til middels negativ (-/- -)**.

Delstrekning 3: Høylandshovda – Ølen

Alternativ 1.0 C

Ledningen vil være synlig fra Etne (16) og Etnefjorden inkl. hytteområder rundt. I Etne finnes en rekke turistattraksjoner og -tilbud, slik som bygdeborgen på Borgåsen på Osnes, Stødle kirke, Etne camping (9) og Steine laksefiske og hytteutleie (17). Ledningen vil bli synlig fra disse. Ledningen går gjennom Etne-Saudafjellet og blir synlig fra hytteområder i dette friluftsområdet. Det vil dessuten krysse innfallsporten til og gå i randsonen til det regionalt viktige vinterutfartsstedet Olalia rundt Fjellstølen skianlegg (28). Den landskapsmessige virkningen er i respektive fagutredning vurdert som liten til middels negativ. For friluftslivet er virkningen vurdert som liten til middels negativt samlet sett, men middels negativt for Etne-Saudafjella (inkl. Olalia) isolert.

For reiselivet vurderes virkningen å kunne bli **liten negativ (-)**.

Alternativ 1.3

For reiselivet er alternativ 1.3 vurdert som marginalt bedre enn 1.0 C som følge av at det trekkes noe lenger ut av Etne-Saudafjella.

Omfanget vurderes som lite negativt, og konsekvensen som **liten negativ (-)**.

Delstrekning 4: Ølen – Dalsdal

Alternativ 1.0 D

Mellom Ølen og Dalsdal går 1.0 D gjennom områder med andre store inngrep i form av eksisterende veger og kraftledninger, der det også er planer om utbedring av eksisterende veg (E134) og ny 66 (132) kV kraftledning (omsøkes av Haugaland Kraft Nett). Fra Ølen og attraksjoner her vil ledningen i liten grad få noen konsekvens. Frønsdal aktivitetsgård (29) vil ligge ca. 700 m fra traseen og Søre Skogen (33) drøyt 100 m fra. Ledningen vil påvirke landskapsopplevelsen både ved gårdene og spesielt fra Eikelandstjørna hvor noen av aktivitetene ved Frønsdal foregår. Et fåtall fritidsboliger fra Ølsvågen og sørover vil også komme nært inn på ledningen.

For reiselivet i regionen vurderes omfanget som lite negativt og konsekvensen som **liten negativ (-)**. For reiselivet lokalt kan konsekvensen bli større, og er her vurdert som **middels negativ (- -)**.

Alternativ 1.4

Alternativet vurderes tilsvarende som 1.0 D.

For reiselivet regionalt vurderes omfanget som lite negativt, og konsekvensen blir **liten negativ (-)**, for reiselivet lokalt vurderes konsekvensen som **middels negativ (- -)**.

Delstrekning 5: Dalsdal – Skjoldastraumen

Alternativ 1.0 E

Alternativet er vurdert å ha middel til stor negativ konsekvens for landskapet. I dette området ligger en del fritidsboliger langs Skjoldastraumen og -fjorden. Den vil dessuten bli synlig fra Søre Skogen (33). Avstand og nærmere lokaliserte inngrep gjør at tiltaket ikke vil få noen virkning på opplevelsen av selve slusene i Skjoldastraumen (32).

Konsekvensen vurderes omfanget som lite til middels negativt, og konsekvensen som **liten til middels negativ (-/- -)**.

Alternativ 1.5

Alternativet vil være mindre negativt enn 1.0 E for landskapet rundt Skjoldafjorden, vurdert til middels negativt i fagutredningen for landskap. Det vil dessuten bli synlig fra langt færre fritidsboliger, og mindre dominerende landskapsmessig sett fra Søre Skogen. Avstand og nærmere lokaliserte inngrep gjør at tiltaket ikke vil få noen virkning på opplevelsen av selve slusene i Skjoldastraumen (32).

Konsekvensen for reiselivet vurderes omfanget som intet til lite negativt. Konsekvensen blir **ubetydelig til liten negativ (0/-)**.

Delstrekning 6: Skjoldastraumen – Dueland

Alternativ 1.0 F

Kryssingen av Skjoldastraumen blir svært synlig fra områder med fritidsboliger i Sponavika og Revsnes på hhv. øst- og vestsiden av Skjoldastraumen, samt for fritidsboliger sørover i Skjoldastraumen fra Laberget og Giskevik/Hamn i Skjoldafjorden selv om disse kommer i lengre avstand fra traseen.

Avstand og nærmere lokaliserte inngrep gjør at tiltaket ikke vil få noen virkning på opplevelsen av selve slusene i Skjoldastraumen (32).

Alternativet vil imidlertid bli synlig fra Erland, der bautasteinene står (38). Avstanden er på det nærmeste ca. 900 m, og opplevelsen av bautasteinene vil trolig ikke bli vesentlig påvirket.

For tema landskap er alternativet vurdert å medføre middels negativ konsekvens for landskapet.

For reiselivet vurderes omfanget som lite til middels negativt, og konsekvensen som **liten til middels negativ (- / - -)**.

Alternativ 1.6

Alternativet krysser Skjoldastraumen lenger nord enn 1.0. For fritidsboliger i Sponavika og sørover Skjoldafjorden fra Laberget er dette mindre konfliktfylt enn 1.0. Ledningen vil imidlertid ligge lavere i terrenget og bli mer eksponert over fjorden.

Konsekvensen blir tilsvarende som for 1.0, dvs. **liten til middels negativ (- / - -)**.

Delstrekning 7: Dueland – Ådnavatnet

Alternativ 1.0 G

Alternativet vil bli synlig fra flere hytteområder rundt Skjoldastraumen, Romsalandsvågen, Storavatnområdet og Førlandsfjorden. Den vil også bli synlig fra Skjoldastraumen Camping og Marina (42) på østsiden av Skjoldastraumen og fra Erland (38). Ved Førlandsfjorden krysser ledningen rett over en fritidsbolig. Mye av traseen er parallellføring til eksisterende 300 kV ledning; en samlokalisering av inngrep som i utgangspunktet er positivt, men som forsterker den negative effekten lokalt. Det er også stor avstand mellom de to traseene. Ledningen går inn i lyngheiområdet vest for Førlandsfjorden, som sannsynligvis er turområde også for hyttefolket (*Rossafjellet-Ådnafjellet*, jfr. temautredning for friluftsliv).

For reiselivet vurderes omfanget som lite til middels negativt, og konsekvensen som **liten negativ (-)**.

Alternativ 1.7

Dette alternativet går utenfor Romsalandsvågen og Storavatnområdet, men blir synlig fra fritidsboliger ved Fuglavatnet og Førlandsfjorden. Ledningen blir også synlig stedvis i horisonten sett fra området rundt Grindavatnet/Nordavatnet hvor Grindafjord feriesenter (39) er lokalisert, samt fra Akسدal (36) hvor det er flere lokale attraksjoner.

Ledningen går randsonen av *Rossafjellet-Ådnavatnet*, og blir synlig fra store deler av dette.

Omfanget vurderes som lite til middels negativt, og konsekvensen blir **liten til middels negativ (- / - -)**.

Alternativ 1.8

Alternativet vurderes som noe mer konfliktfylt for reiselivet enn 1.0 G på delstrekning 7 Dueland-Ådnavatnet som følge av at det gir en ny trase gjennom Storavatnområdet.

Konsekvensen vurderes som **liten til middels negativ (- / - -)**.

Alternativ 1.9

Variant av 1.0 G som unngår kryssing over fritidsbolig. Nærføringen til fritidsboligen gir imidlertid negativ konsekvens for denne slik at konsekvensen i realiteten blir lik.

Omfanget vurderes som lite til middels negativt, og konsekvensen blir **liten negativ (-)**.

Delstrekning 8: Ådnavatnet – Gismarvik

Alternativ 1.0 H

Ledningen vil bli synlig fra hytteområder langs Førlandsfjorden og Førresfjorden med nærområder. Hyttefolket bruker sannsynligvis også friluftsområdet *Rossafjellet-Ådnavatnet* som turområde. Den vil også bli synlig mot horisonten sett fra Melkevik camping i Førlandsfjorden.

I dette området er det flere store inngrep, og ny ledning vil gå parallelt med eksisterende 300 kV ledning. Selv om virkningen blir mer negativ for landskapsopplevelsen enn hva som er tilfelle i dag, vurderes dette i liten grad å påvirke reiselivet.

Omfanget vurderes som lite negativt, og konsekvensen blir **liten negativ (-)**.

Utvidelse Blåfalli koblingsanlegg

Utvidelse av eksisterende anlegg vurderes å ha **ubetydelig konsekvens (0)** for reiselivet basert på at virkningen både for landskap og friluftsliv er små, og at det ikke er konkrete turistattraksjoner nær anlegget.

Ny Gismarvik transformatorstasjon

Stasjonen er lokalisert på et industriområde uten verdi for reiselivet.

Konsekvensen vurderes som **ubetydelig (0)**.

Oppsummering av konsekvenser og rangering for alternativer fra Blåfalli til Gismarvik

Tabellen under oppsummerer konsekvensene og rangerer de ulike alternativene.

Konsekvensene for de enkelte delstrekningene spenner fra *ubetydelig* til *liten til middels negativ*. Som nevnt innledningsvis i konsekvensbeskrivelsene, vil virkningene av hele ledningsstrekningen fra Blåfalli til Gismarvik kunne bli noe større enn det som er vurdert isolert for hvert alternativ innenfor de ulike delstrekningene. Skadevirkningene oppstår ved at forringelse av landskapet kan redusere antall besøkende og kommersielle aktiviteter og annet de besøkende bruker penger på, herunder også

hyttetomter. Det er kartlagt et fåtall kommersielle reiselivstilbud samt nye hyttefelt som blir sterkt berørt, som kan gi noen konsekvenser lokalt. I tillegg kan det komme skadevirkninger som følge av inngrep i naturområder som brukes av tilreisende, men som er vanskelig å vurdere. Det vurderes at det samlet sett vil være noen skadevirkninger av en utbygging av ny 420 kV kraftledning mellom Blåfalli og Gismarvik, og at denne avhengig av alternativ vil ligge mellom **liten til middels negativ (- / - -)** og **middels negativ (- -)**, jfr. metodikken beskrevet i Tabell 5-2.

Tabell 5-5. Oppsummering av konsekvenser for reiseliv på strekningen Blåfalli – Gismarvik.

Hovedalternativ	Konsekvens	Rangering
<i>Delstrekning 1: Blåfalli-Litledalen</i>		
1.0 A	Liten til middels negativ (- / - -)	2
1.1	Liten negativ (-)	1
<i>Delstrekning 2: Litledalen - Høylandshovda</i>		
1.0 B	Liten negativ (-)	1
1.2	Liten til middels negativ (- / - -)	2
<i>Delstrekning 3: Høylandshovda-Ølen</i>		
1.0 C	Liten negativ (-)	2
1.3	Liten negativ (-)	1
<i>Delstrekning 4: Ølen - Dalsdal</i>		
1.0 D	Liten negativ (-)*	1
1.4	Liten negativ (-)*	1
<i>Delstrekning 5: Dalsdal-Skjoldastraumen</i>		
1.0 E	Liten til middels negativ (- / - -)	2
1.5	Ubetydelig til liten negativ (0/-)	1
<i>Delstrekning 6: Skjoldastraumen - Dueland</i>		
1.0 F	Liten til middels negativ (- / - -)	1
1.6	Liten til middels negativ (- / - -)	1
<i>Delstrekning 7 -Dueland - Ådnavatnet</i>		
1.0 G	Liten negativ (-)	2
1.7	Liten til middels negativ (- / - -)	4
1.8	Liten til middels negativ (- / - -)	3
1.9	Liten negativ (-)	1
<i>Delstrekning 8: Ådnavatnet – Gismarvik</i>		
1.0 H	Liten negativ (-)	1
<i>Minst konfliktylte helhetlige løsning Blåfalli-Gismarvik</i>		
Delstrekning 1: Alternativ 1.1		
Delstrekning 2: Alternativ 1.0 B		
Delstrekning 3: Alternativ 1.3		
Delstrekning 4: Alternativ 1.1 / Alternativ 1.4		
Delstrekning 5: Alternativ 1.5		
Delstrekning 6: Alternativ 1.0 F/ Alternativ 1.6		
Delstrekning 7: Alternativ 1.8		
Delstrekning 8: Alternativ 1.0 H		

Hovedalternativ	Konsekvens	Rangering
<i>Mest konfliktfylte helhetlige løsninger Blåfalli-Gismarvik</i>		
Delstrekning 1: Alternativ 1.0 A		
Delstrekning 2: Alternativ 1.2		
Delstrekning 3: Alternativ 1.0 C		
Delstrekning 4: Alternativ 1.1 / Alternativ 1.4		
Delstrekning 5: Alternativ 1.0 E		
Delstrekning 6: Alternativ 1.0 F / Alternativ 1.6		
Delstrekning 7: Alternativ 1.7		
Delstrekning 8: Alternativ 1.0 H		
<i>Transformatorstasjon – utvidelse av eksisterende</i>		
Blåfalli koblingsanlegg	Ubetydelig (0)	1
<i>Transformatorstasjon - ny</i>		
Gismarvik transformatorstasjon – 300 kV	Ubetydelig (0)	1

**Middels negativ for to lokale reiselivsbedrifter.*

5.3.5 Konsekvenser av Sauda transformatorstasjon / Sauda – Gismarvik samt kobling 3.1

Konsekvenser i anleggsfasen

Anleggsfasen medfører anleggsaktivitet med trafikk og støy i områder hvor dette ikke er tilfelle i dag. Det er stort sett planlagt brukt eksisterende veier. I tillegg opprettes mange anleggsplasser. De færreste av disse er i direkte konflikt med reiselivet i og med at de ikke berører konkrete turistattraksjoner/-anlegg med unntak av naturområder. Noen mulige unntak er beskrevet under.

- Ved Sauda skisenter (23) er det planlagt benyttet eksisterende veg opp til Smalanuten i toppen av skianlegget her ved bygging av alternativ 2.0. Bruken av denne må avstemmes med skisenteret.
- En anleggsplass med atkomstveg er planlagt rett ved Høyevarde fyrhotell (44). Dette vurderes negativt for driften ved hotellet.
- Der anleggsveier følger atkomstveier til hytter og friluftsområder kan det oppstå ulemper for dagens bruk. Herunder i Sauda ved begge alternativer, opp til Hårlandsområdet i Etne ved bygging av 2.1, samt på Helgalandsvegen som er atkomst til Fjellstølen skisenter (28) fra Sandeid ved bygging av 2.0.

Det må utarbeides en miljø-, transport- og anleggsplan som ser nærmere på bruk av anleggsveier og lokalisering av anleggsplasser for å redusere eventuelle konflikter med reiselivet.

Konsekvenser i driftsfasen

Alternativ 2.0. Sauda-Skjoldastraumen

Alternativet følger delvis eksisterende trasé fra Sauda, og kan kobles til alle alternativer som går videre fra og med delstrekning 6 Skjoldastraumen-Dueland.

Ledningen vil ikke bli så synlig fra Sauda sentrum og turistattraksjonene her som følge av både avstand og mer nærliggende inngrep.

Den vil gå i kort avstand, ca. 500 m, fra Tveittunet (25), men på fjellkanten bak tunet hvorfra den trolig vil bli lite synlig eller ikke synlig. Tre sentralnettsledninger går forbi og påvirker landskapsopplevelsen sett fra tunet i dag.

Den vil videre bli synlig fra Sauda skisenter (23) og gå gjennom friluftsområdet Sauda-Etnefjella som er et svært viktig friluftsområde også for tilreisende til Sauda. Her krysser den og er synlig fra DNTs løypenett.

Ledningen vil dessuten gå nær områder som er regulert til hytteutbygging i Svandal, herunder svært nært eller inn på hyttefeltet på Heiabrot. Den vil også bli synlig fra mange eksisterende hytter og hytter under bygging. Dette kan påvirke attraktiviteten av gamle og nye hyttetomter. Noen hytter ligger dessuten innenfor byggeforbudsbeltet.

Konsekvensen vurderes som **liten til middels negativ (- / - -)**.

Figur 5-10. På Brekkestølsbråtet i Amdalsområdet i Sauda er det en rekke nye hytter og hytter under bygging hvorfra det vil være utsyn mot alternativ 2.0.

Alternativ 2.1 Sauda-Litledalen

Alternativet går fra Sauda transformatorstasjon til Litledalen der det kan kobles sammen med alternativene fra Blåfalli fra og med delstrekning 2.

Ledningen vil bli eksponert fra enkelte hytteområder i Sauda (bl.a. i Tengedal) og det nye hyttefeltet i området Krokavatnet-Jønsåsvatnet i Etne. For sistnevnte er avstanden ganske lang, ca. 2,5 km. I tillegg blir ledningen synlig fra spredte fritidsboliger, og fra DNT-hytta ved Lykilsvatnet i Etne-Saudafjella. Den krysser og er synlig fra DNTs løypenett. Dette alternativet gir dessuten noe tap av naturområder uten preg av tekniske inngrep.

Konsekvensen vurderes som **liten til middels negativ (- / - -)** for reiselivet.

Alternativ 3.1 Oppheim – Frøland

Alternativet er en mulig kobling mellom omsøkte traseer fra Blåfalli og 2.0 fra Sauda, samt mellom 2.1 og 2.0 fra Sauda.

Ledningen går igjennom Olaliområdet og nær skianlegget Fjellstølen (28). Dette er negativt for landskap og friluftsliv. Den vil imidlertid bli synlig fra få hytter.

For reiselivet vurderes konsekvensen som **liten til middels negativ (- / - -)**.

Utvidelse Sauda transformatorstasjon

Utvidelse av Sauda transformatorstasjon er allerede gitt konsesjon. Tiltak innenfor dette området i forbindelse med en ny ledning til Gismarvik vil ikke få negative konsekvenser for reiselivet.

Konsekvensen vurderes som **ubetydelig (0)**.

Oppsummering av konsekvenser av alternativer fra Sauda

Tabell 5-6. Oppsummering av konsekvenser for reiseliv ved alternativer som er aktuelle ved utvidelse av Sauda transformatorstasjon.

Alternativ	Konsekvens
<i>Sauda - Skjoldastraumen</i>	
2.0	Liten til middels negativ konsekvens (- / - -)
<i>Sauda - Litledalen</i>	
2.1	Liten til middels negativ konsekvens (- / - -)
<i>Kobling 3.1 Oppheim - Hovda*</i>	
3.1	Liten til middels negativ konsekvens (- / - -)
<i>Sauda transformatorstasjon</i>	
	Ubetydelig konsekvens (0)

5.3.6 Konsekvenser av alternativ 6.0 Gismarvik – Håvik

Anleggsfase

Anleggsområde ved Store Klovet er lokalisert nær Høyevarde Fyrhotell, og aktivitet her kan ha noe negativ virkning for opplevelsen av området og i ytterste fall populariteten og belegget.

Driftsfase

Alternativet forutsetter at ny transformatorstasjon bygges på Håvik.

Ledningen vil i dette området bli svært eksponert i landskapet, både pga. vegetasjonsfattige naturområder og at kryssing av Karmsundet må skje med svært høye master, slik som i dag.

Herunder vil den være svært eksponert fra Høyevarde fyrhotell (44) som ligger kun rundt 400 m fra ledningen.

Det vil også bli synlig fra sørenden av Bukkøya (43) utenfor Avaldsnes kongsgård, herunder fra en kopi av et båthus (naust) på sørsiden.

Overnattingsstedet Parken Terrasse (46) ligger helt i ytterkant av influensområdet. Ny ledning, vil som eksisterende 300 kV ledning, bli synlig herfra ved kryssingen over sundet.

Karmsundet er sterkt inngrepspreget allerede, og ny ledning vil gå langs eksisterende og inn til det store industrianlegget til Hydro. Det er derfor ikke vurdert som sannsynlig at tiltaket vil få noen negative økonomiske virkninger for reiselivet som næring.

Konsekvensen vurderes som **liten negativ (-)**.

Tabell 5-7. Oppsummering av konsekvenser for reiseliv ved ny ledning mellom Gismarvik og Håvik.

Alternativ	Konsekvens
<i>Gismarvik - Håvik</i>	
6.0	Liten negativ konsekvens (-)

5.4 Mulige avbøtende tiltak

Landskapsmessig tilpasning og istandsetting vil være de viktigste avbøtende tiltakene for reiselivet. Se temautredning for landskap.

Det bør i utgangspunktet ikke etableres anleggsplasser nær turistattraksjoner og –anlegg, slik som ved Høyevarde fyrhotell ved bygging av 6.0 over Karmsundet.

For øvrig vil det være viktig med informasjon til lokale reiselivsoperatører om planlagte arbeider i anleggsfasen, og hvordan disse evt. vil påvirke ferdsel langs atkomstveger til friluftsområder m.m.

5.5 Oppfølgende undersøkelser

Det er ikke foreslått oppfølgende undersøkelser for dette temaet.

Referanser

Litteratur

- Berg, E. 1996. Estetikk, landskap og kraftledninger. Kraft og miljø nr. 22.
- Fredman, P. & Emmelin, L. 2001: Wilderness purism, willingness to pay and management preferences: a study of Swedish mountain tourists. *Tourism Economics*. 7(1):5-20.
- Friluftsrådet Vest. Fritidsfiske. Nord-Rogaland og Sunnhordaland. Brosjyre, 33 s.
- Fylkesmannen i Hordaland / Hordaland fylkeskommune 2008. Område for friluftsliv. Kartlegging og verdisetting av regionalt viktige område i Hordaland. Prosjektrapport 2008. 15 s. + vedlegg.
- Harrison, S. 2002. Visual disamenity in the Queensland wet tropics: Estimating the economic impacts of overhead transmission lines. *Economic Analysis & Policy*. 32(2):173-188.
- Kleiven, J. 1994. Kan kystrekreasjon forklares? Hva predikerer valg av ferieform og fritidsatferd blant ulike brukere av Sørlandskysten? I: Emmelin, L. (red) Nordiskt seminarium om friluftslivsforskning.
- Mork, K. og Melby, M. 2005. Konsekvensutredning for Havsul IV. Friluftsliv og reiseliv. Multiconsult AS og Miljøfaglig Utredning AS.
- Puschmann, O., 2005; Nasjonalt referansesystem for landskap. Beskrivelse av Norges 45 landskapsregioner. NIJOS rapport 10/2005. Norsk institutt for jord- og skogkartlegging
- Hordaland og Rogaland fylkeskommuner. 2016. Regional plan for areal og transport på Haugalandet. Vedtatt plandokument. Rogaland fylkesting 15. juni 2016; Hordaland fylkesting 5. oktober 2016, Kommunal- og Moderniseringsdepartementet 21. juni 2017.
- Meland, A. 2012. Døldarheia Vindkraftpark, Vindafjord kommune, Rogaland. Konsekvenser for friluftsliv og ferdsel. Ambio rapport 25654-2, 54 s. + vedlegg.
- Melby, M.W. 2012. Dalbygda vindkraftverk i Tysvær kommune, Rogaland fylke. Konsekvensutredning. Tema friluftsliv. Miljøfaglig Utredning AS. Rapport 2012:35.
- Rogaland fylkeskommune. 2017. Regionalplan for friluftsliv og naturforvaltning 2017–2024.
- Revisjon av Fylkesdelplan for friluftsliv, idrett, naturvern og kulturvern (FINK 2005). Vedtatt oktober 2017.
- Sauda kommune. 2008. Kommunedelplan Svandalen 2008-2012. Vedtatt 18. juni 2008.
- Tysvær kommune. Kommuneplan for Tysvær 2015 – 2027. Vedtatt 8/9 2015.
- SEFRAK – registeret tilgjengelig på <http://www.miljostatus.no/kart/>
- Soini, K., Pouta, E., Salmiovirta, M., Uusitalo, M., Kivinen, T. 2009. Perceptions of power transmission lines among local residents: A case study from Finland. Conference paper.
- Tikalsky, S.M. & Willyard, C.J. 2007. Aesthetics and Public Perception of Transmission Structures: A Brief History of the Research 1960s 1970s 1980s 1990s. *Right of Way*. March/April 2007. 28-32.

Personlige meddelelser

Ingrid Johannesen	Rådgiver plan, Vindafjord kommune
Thorstein Holtskog	Rådgiver plan, Tysfjord kommune
Ingvild Hovind	Kommuneplanlegger, Sauda kommune
Liv-Kari Bødtker	Kulturkonsulent, Etne kommune
Peder Christiansen	Naturforvalter, Karmøy kommune
Wermund Vettrhus	Utviklingsavdelinga, Etne kommune
Sven Oscar Larsen	Haugesund Turistforening
Johan Rinck	Haugesund Turistforening
Karl Andreas Knutsen	Haugesund Turistforening
Knut-Arild Sørensen	Informasjonsansvarlig, Friluftsrådet Vest
Steinar Grindheim	Bjørndalen og Midtre Etne Villreinlag
Linn Therese Vinje	Reiselivsansvarleg for Sunnhordland Samarbeidsrådet for Sunnhordaland
Anette Sæther	Mulighetsutvikler, Haugaland Vekst
Jan Thiessen	Solvind
Kai Bekel	Solvind
Steinar Grindheim	Skaulen-Etnefjell villreinområde

Vedlegg 1. KU-programmet

Vedlegg 2 og 3. Visualiseringer

Utarbeidet av:

Multiconsult